

KARMENU ZERAFÀ

KOMIKU TAL-PALK LI MA JINTESIEX

minn GUZI BUONTEMPO

Qabel il-migja tat-televizjoni, il-palk Malti kien wiehed mill-passatempo l-aktar popolari fostna l-Maltin, l-aktar fl-ibliet u l-irhula l-kbar. Ghalhekk il-palk kien ikkoltivat hafna f'pajjizna, l-aktar bis-sahha tac-cirkljiet u kumpanijiet taz-zaghzagħ. Fl-ingħoddi kellna kumpaniji tad-dilettanti tal-palk li għadhom jissemmew sallum, bħal dik ta' l-"Indipendenza" ta' Mikelang borg. F'pajjizi l-Isla, kienhemm il-kumpanija "La Sengle". Dawn il-kumpaniji kellhom hafna dilettanti mharrga tajjeb fl-arti tal-palk. X'uhud minnhom għadhom jissemmew sallum. Fost id-deilettanti ta' l-Isla kien magħruf u għadu jissemma Karmelo Zerafa.

Zerafa twieled fl-Isla fl-1882 minn familja serja u tad-dar. Missiefu kien jismu Ganni u ommu Kelina, xebba Scerri. Fi zmn meta l-familji tagħna fostna kienu magħrufin aktar bil-laqam, Zerafa kien magħruf bil-laqam tal-familja tiegħu 'Dijanor' (Dionara), izda shabu tal-palk aktarx kienu jsibuh bhala Karmenu Zrejf ("iz-zrejf") li hija tahsira tal-kunjom Zerafa.

Zerafa kien ta' statura tipikament Maltija, la twil u l-anqas qasir hafna, xagħru il-fuq għamla ta' rizza u bil-mustacci a la Charlie Chaplin. Kien jahdem ta' shipright fit-Tarzna, u kif jghidu shabu, kien haddem biezal u ta' l-affari tiegħu. Kien bniedem ta' natural mill-ahjar, umli, ikellem u jsellem lil-kulhadd. wiccu dejjem dahqan, donnu qatt ma kien ikun bin-nervi. F'kelma wahda Zerafa kien mahluq għall-palk, u fuq il-palk qatta l-ahjar snin ta' hajtu.

Cajtier minn guf ommu, Zerafa dejjem hadem ta' komiku brillanti, u bhala buffu kien wiehed mill-aktar magħrufin ta' zmienu. Ma kienx buffu li jridek tidhaq bilfors, u l-anqas ma kien vulgari fic-cajt tiegħu; kien meqjus fi kliemu u fil-mossi u għalhekk kien ihobbu kulhadd. Kien jahdem regolament mal-kumpanija "La Sengle" li kienet tahdem fit-Teatro Nazzjonali ta' l-Isla (Ta' Mabbli). Bosta drabi kienu jahdmu wkoll barra mill-Isla, specjament il-Belt fit-Teatru Manoel fejn kienu jagħmlu bosta vodvilli u parodiji ta' l-opri, helwin hafna, li bihom kien jiehu gost kulhadd.

Fuq il-palk, Zerafa kelli padronanza kbira; qatt ma kien jitfixkej. Għadni niftakar li darba wahda rieduh ikanta kanz-unetta flok wiehed kantant li kien għadu ma wasalx. Il-muzika kienet vivaci hafna. "Qisha, Zrief!" qalulu shabu, "ohrog kanta!" "Inkanta?!..Mela jien nafha?!" wiegeb. F'daqqa wahda sab ruħu f'nofs il-palk, u beda jgerfex u jhawwad, hu stess ma jafx x'kien

qiegħed jghid. Meta raw hekk, in-nies bdiet iccapcap u tħabbat fuq il-bankijiet, il-plateja kollha tghajjat.. Meta dahal bjen il-kwinti ghajjat ta' "Bis,bis,bis!" shabu minn wara' l-kwinti regghu imbuttawh għal-fuq il-palk biex ikompli jhawwad u jgerfex, filwaqt li n-nies qamu fi storbu ta' capcip sakemm rega dahal.

F'dak iz-zmien, fit-Teatro Nazzjonalè ta' l-Isla, kull nhar ta' Hadd kienu jsiru zewg wirjièt; l-ewwøl film 'silent' (mutu)u wara' farsa kollha dahq, b'Karmenu Zerafa bhala protagonista. Teatru ppakkjat bin-nies bilwieqfa, fil-kuriduri u mxabbtin mal-palk. Dak iz-zmien ma kienx hemm limitu ta' numru kemm jidhlu; daqshekk iehor kien ikunhemm nies jistennew barra ghax-'show' l-ohra. Dan kien idum għal-erba' snin shah, dejjem b' Zerafa protagonista, għalhekk huwa ha parti f'aktar minn mitejn farsa, barra li kellu 'shows' fit-Teatru Manoel il-Belt, u f' teatrini ohra.

Fuq il-palk, Zerafa kien ikollu l-isbah xalata; hallieh jivvinta u jpaspar kif jaf hu, fost id-dahq ta' l-ispettaturi... Xi farsa kien jikteb ukoll, u anke jgiġ xi farsa minn Franza, li kien jaqlibhieu għall-Malti, il-mibki Erin Serracino Inglott, Senglean bhala. Fil-fares dejjem kien ikollu ismijiet strambi, bhal Cirillu, Damjan, Kosmu, Glormu u ohrajn...u meta f'xi farsa s-sinjur kien isejjahlu, u Zerafa jirrispondi minn wara' l-kwinti, "Hawn jien,gej!" in-nies kienu jagħrfuh, u jibdew icapcpu u jghajjtu bil-ferh.

Xi drabi, fl-intervall, kien jagħmel xi makkjetta, bhal poezija b'toghma aktarx stärika. Zerafa kien johrog fuq il-palk liebes kull xorta ta' lbies skond is-suggett. Għadni niftakar makkjetta li kienet tibda bil-kliem:"U Sidor ma gralu xejn hlief farrak wiccu...". Gie li hareg b'lbies ta' bokkamort, bit-tomna f'rasu u t-torca fidu. Fuq il-palk Zerafa kien juza wkoll hafna frazijiet li kont tahsibhom bla sens, bhal.. "Durli dawra bokkin.." Tant kienu drawa din il-frazi, in-nies, li anke fit-triq kont spiss tismagħha. Jew meta jidher f'xi xena jiggieled ma' xi hadd, kont tisimghu jghid:"Għax intik daqqa u l-anqas bit-tromba ma narak!" jew inkella "Jew tiskot jew nagħmek tabakk tal-mnieher!" u hafna espressjonijiet ohra minn dawn. Meta f'xi farsa kien ikollu parti fejn jinnamma mas-seftura, bilqegħda fejn xulxin kien jghidlha "Xi hlewwa..qisna beccun u beccuna!" u kien jagħmel wiccu li jaqsmek bid-dahq.

Zerafa kien buffu li kien idahhaq pulit. Biex ikun komiku kompli minn-kollox, Zerafa kien beda wkoll jitghallem li jkun ventrilokwista, u saħansitra ordna pupu tac-carruta bhalma jkollhom il-ventrilokwisti, izda għal xi raguni il-pupu ma sarx. Fid-dar kellu senduq mimli hwejjeg għall-kull okkazjoni tal-palk; qalziet iccangjat kull kulur, surtun iswed, tomna, parrokki, sdieri ikkuluriti, umbrella, bastun, brieret, kpiepel, ta' kull għamla. Kellu wkoll kaxxa sewda pulita qisha bagalja, għamilha hu stess, li kien jghidilha tal-'Fa bisogno', li kellu fiha mustacci kbar u zghar, kuluri għall-wicc, papsijiet għall-irtokk ta' taht l-ghajnejn, inkravati, cfuf kbar, ecc.ecc.

Il-kaxxa tal-'Fa Bisogno' kont nehodhielu jien fit-teatru ta' l-Isla, biex ihalluni nidhol, ghax insejt nghidlkom li Zerafa kien iz-ziju tieghi(iz-ziju Karm),hu il-mama' tieghi. Niftakar darba dan iz-Ziju Karm, meta jien kont qed nitghallem strument, qalli:"Tonfohx b-imsarnek,onfoh b'imsaren haddiehor!" u bdejx nitghallem il-vjolin, ghalhekk bdejt indoqq b'imsaren haddiehor! Meta darba xi hadd qallu "Zerafa, darbtejn insiru tfal" huwa qabez u qal: "Le, ghax jien qatt ma kbirt!"

Zerafa kien ragel kwiet hafna, dejjem id-dar jikteb xi farsa jew ipingi xi kartellun(voster) ghal xi kummiedja li kienet se ssir fit-Teatro Nazzionale ta' l-Isla. Dak kien il-'hobby' tieghu. Meta kienet ser tkun serata specjali, kienu jitwahhlu kartelluni ma' l-Isla kollha, bhal:- "Dramm Kbir, Interessanti, u Farsa Kollha Dahq, Protagonista KARMELO ZERAFa" ismu b'ittri kbar. Tant kien imsemmi. li meta kien jiehu parti bhala protagonista, it-teatru kien ikun dejjem iffollat bin-nies.

Zerafa kien helu anke fil-mod kif kien ikanta l-mak-kjetti u l-vodvilli. Dik il-habta kienet in-voga il-kanzunetta taljana"Ochhi neri e la bocca piccolina" u "Serafina,Serafina", u ohrajn. Fid-dar tieghu, kellu vetrina mimlija kollha fares, kummiedji, u kitbiet ohra dwar il-palk. Dawn li gejjin huma ftit mill-fares li ha parti fihom hu bhala protagonista: Sefur ma' l-Gharus ta' Martu; Mifsud and xriha potato merchants; L-Ordni hi li tohhor; Il-kok u l-iskrivani; Ritrat ta' Tork; Ic-cinetta rajtha xejn?; Farsa Numru 7; Statwa tal-laham; Il-Gramofon; Iz-Zija ta' Karlu; L-Ghawdxin fit-teatru; L-ahhar tad-dinja; Baslakku fit-tahbika tal-magna; Fula Maqsuma; Talavera Hotel; Tarbija ta' 49 sena; Il-Kafe' Avvelenat; Lejlet il-Karnival; u bosta ohrajn...

Hemm atturi li hadmu mieghu li ghadni niftakar. Manwel Casha(Tal-Bronk),karatterist brillanti; Pietru Zammit (il-Malapiz); Mikiel Buontempo(Il-Mike),famuz jaghmel parti ta' ngliz jitkellem bil-Malti; Carmela Borg,kantanta tajba; Guza Caruana li mietet ftit ilu ta' 91 sena kienet timlieh il-palk; Kolinu Grima(oj oj), u ohrajn.

Dak iz-zmien kienu jigu jaghmlu drammi serji fit-Teatro Nazzionale ta' l-Isla, il-kumpanija tal-Belt, "I Giovani Cittadini", kollha atturi mill-ahjar, kwazi professjonali, b' teatru mimli, u ftit ftit kollha hadu parti wiehed wiehed f'xi farsa ta' Zerafa, tant kienu jiehdu gost b'teatru ppakkjat.

Ghad li kien bniedem popolari hafna, Zerafa qatt ma tilef rasu, ghax kien umli; meta rtiba riedu jaghmlulu intervista fuq ir-Rediffusion, imma ma accettax l-inviti. Baqa jghix ta' guvni ma' missieru Giovanni ghomru kollu sakemm dan mietet f'dejh, jibki u jmelislu xaghru b'imhabba kbira.

Zerafa kellu qalbu tajba, ihobb hafna lil-ohbu Guzep-pinau lil-ulierha, u peress li kellha hafna tfal kien ta' ghajnuna kbira ghaliha. Niftakar li meta darba kien marid, kont hadtlu sitt pasti f'kaxxa, u meta mort narah qalli "X'ghandek f'dik il-kaxxa, Guz?" u meta ghedlu li pasti, qalli "U le..jien m'inhix t'hekk..."

Miet fit-18 ta' Frar, 1967 ta' 85 sena mibki mill-familja tieghu kollha, flimkien m' numru kbir ta' hbieb. Saritlu quddiesa prezenti katavru fil-knisja ta' Kristu Re fir-Rahal Gdid u difnuh fil-qabar tal-familja fic-cimiteru ta' l-Addorata.

Nota: Din is-sena qed tidher numru doppju/harga doppja ta' l-Imnara, minhabba li l-Ghaqda tal-Folkoor ghalqeda 25 sena mit-twaqqif taghha.

Il-Bibljografija li normalment tidher f'kull harga ta' l-Imnara, f'din il-harga m'hix qed tidher, minhabba nuqqas ta' spazju, izda ser tinzamm ghal-harga ohra. Dan jappkika wkoll ghan-notamenti dwar attivitajiet mill-Ghaqda tal-Folklor.

L-Illustrazzjonijiet bil-kulur li jidhru fil-pagni 35 u 47 gew stampati bi prezz imnaqqasm mill-Image Systems, Valletta.

Biex nohorgu l-Imnara, ukoll fil-format li tidher bhalissam tirrikjedi hafna spejjez, ghalhekk nitolbu lill-membri biex igeddu s-shubija taghom (€ml fis-sena) ghall-1990. Ma nixtiequx li wiehed jitlob l-Imnara biss minghajr ma' jissieheb fl-Ghaqda, ghax inkella ma' jkunx qed jghina.
